

Mirosław Płonka

historyk sztuki

art historian

Kompleks kalwaryjny w Kalwarii Zebrzydowskiej jako krajobraz pamięci i pomnik XVI-wiecznej Jerozolimy

The Calvary complex in Kalwaria Zebrzydowska as a memorial landscape and a monument of sixteenth-century Jerusalem

Abstrakt

Mikołaj Zebrzydowski, po lekturze dzieła Christiana Kruika van Adrichema (łac. Christianus Crucius Adrichomius) pt. *Theatrum Terrae Sanctae*, postanowił w 1604 r. ufundować pierwszą w Polsce kalwarię, wzorowaną na układzie przestrzennym XVI-wiecznej Jerozolimy. Od samego początku ogromną rolę w kompleksie kalwaryjnym na ziemi Zebrzydowskich odgrywała udramatyzowana forma wspomniania wydarzeń z życia Jezusa. W jednej przestrzeni od samego początku wartości duchowe i niematerialne łączyły się z materialnymi świadectwami przeszłości, mistrzowsko wkomponowanymi w krajobraz, a spajającym je elementem był niematerialny pierwiastek, który autor nazywa *theatrum Terrae Sanctae*. W XVII w. na ziemiach polskich powstał więc barokowy kompleks, tworzący przestrzeń modlitewną do celebracji nabożeństwa drózek kalwaryjskich, a w szerszej perspektywie krajobraz pamięci. Autor, wykorzystując przykład kompleksu kalwaryjskiego w Kalwarii Zebrzydowskiej i teorię Jana Assmanna, zwraca uwagę na przestrzenny aspekt pamięci i jej funkcję w odbiorze miejsca, które nie było autentyczne, ale dzięki owemu *theatrum* urosło do takiej rangi.

Słowa kluczowe: Kalwaria Zebrzydowska, krajobraz pamięci, Jan Assmann, kompleks kalwaryjny

Abstract

Mikołaj Zebrzydowski, after reading the work of Christian Kruik van Adrichem (Latin: Christianus Crucius Adrichomius) entitled *Theatrum Terrae Sanctae*, decided in 1604 to found the first calvary in Poland, modelled on the spatial layout of sixteenth-century Jerusalem. From the very beginning, a dramatized form of recollecting events in the life of Jesus played a great role in the calvary complex on the land of the Zebrzydowski family. In one space, from the very beginning, spiritual and intangible values had been associated with material testimonies of the past, masterfully integrated into the landscape, and the element integrating them was a non-material element, referred to by the author as *theatrum Terrae Sanctae*. In the seventeenth century, a Baroque complex was created on the Polish territory, creating a prayer space for the celebration of the calvary paths, and, in a broader perspective, a memory landscape. The author, using the example of the calvary complex in Kalwaria Zebrzydowska and the theory of Jan Assmann, draws attention to the spatial aspect of memory and its function in the reception of a place that was not authentic, but had grown to such a rank thanks to the said *theatrum*.

Keywords: Kalwaria Zebrzydowska, memory landscape, Jan Assmann, calvary complex

Mirosław Płonka – historyk sztuki (Instytut Historii Sztuki UJ), teatrolog (Katedra Performatyki Przedstawień UJ), doktorant na kierunku historia (Instytut Historii i Archiwistyki UP). W czasie studiów na Uniwersytecie Jagiellońskim znalazł się w gronie pięciu procent najlepszych studentów tej uczelni. Praca magisterska pt. *Finis theatri sacri? Wpływ reform liturgicznych Soboru Trydenckiego i Soboru Watykańskiego II na parateatralne elementy kulturowego dziedzictwa Kościoła Katolickiego* doczekała się dużego zainteresowania w środowisku akademickim, czego najlepszym przejawem była nagroda specjalna przyznana autorowi przez Fundację Wspierania Kultury IRSA. Jest m.in. założycielem czasopisma naukowego „Skarbniczka” i jednym z inicjatorów studencko-doktoranckiej konferencji naukowej „Rozpoznać przeszłość w teraźniejszości”, organizowanej rocznie w IHS UJ.

Mirosław Płonka – art historian (Institute of Art History of the Jagiellonian University), teatrologist (Department of Performatives of Performances of the Jagiellonian University), doctoral student in the field of history (Institute of History and Archive Studies of the Pedagogical University of Cracow). During his studies at the Jagiellonian University he was in the group of 5 percent of the best students of this university. Master's thesis entitled *Finis theatri sacri? The influence of the liturgical reforms of the Council of Trent and the Second Vatican Council on the parateatrical elements of the cultural heritage of the Catholic Church* has received considerable interest in the academic community, the best manifestation of which was a special award granted to the author by the IRSA Foundation for Cultural Support. He is the founder of the scientific magazine “Skarbniczka” and one of the initiators of the student and doctoral scientific conference “Recognise the past in the present” organized annually at the Institute of the History of Art of the Jagiellonian University.